

POSTANOWIENIE

Dnia 25 sierpnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z wniosku M. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
o ustalenie kapitału początkowego i emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 25 sierpnia 2021 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 23 kwietnia 2020 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odrzuca skargę kasacyjną,**
- 2. oddala wniosek pełnomocnika wnioskodawczynie adwokata**
A. Z. o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej
udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 23 kwietnia 2020 r. - w sprawie z odwołania M. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. z dnia 5 maja 2019 r. w przedmiocie ustalenia kapitału początkowego oraz prawa do emerytury - na skutek apelacji i zażalenia wnioskodawczynie od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 4 grudnia 2019 r., którym oddalono odwołania i zasądzono tytułem zwrotu kosztów procesu na rzecz organu rentowego kwotę 360 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od daty uprawomocnienia się orzeczenia tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, odrzucił zażalenie (pkt I), zmienił zaskarżony wyrok w całości w ten sposób, że zobowiązał organ rentowy do

ustalenia kapitału początkowego i emerytury wnioskodawczynie przy przyjęciu do stażu ubezpieczeniowego jako okresu składkowego wykonywania pracy na podstawie umowy agencyjnej w okresie od dnia 27 kwietnia 1977 r. do 31 lipca 1978 r. (pkt II.1) oraz uchylił punkt II zaskarżonego wyroku (pkt II.2).

Okoliczność sporną w tej sprawie stanowił okres wykonywania przez wnioskodawczynię pracy w charakterze agenta - sprzedawcy na podstawie umowy agencyjnej w G. [...] w W. od dnia 27 kwietnia 1977 r. do dnia 31 lipca 1978 r., a w szczególności to, czy był on okresem składkowym. Zdaniem Sądu Apelacyjnego uprawnionym jest przyjęcie, że w spornym okresie wnioskodawczynie osiągała dochód z tytułu prowadzenia sklepu w wysokości co najmniej nie niższej niż połowa najniższego wynagrodzenia i była objęta ubezpieczeniami społecznymi z tytułu tej umowy. Uznanie powyższego okresu za okres składkowy uzasadniało zmianę zaskarżonej decyzji i zobowiązanie organu rentowego do ustalenia stosowanie do art. 173 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291 ze zm.; dalej: ustawa emerytalna) kapitału początkowego wnioskodawczynie z uwzględnieniem okresu spornego. W konsekwencji istnienia podstaw do ustalenia kapitału początkowego wnioskodawczynie, w ocenie Sądu Apelacyjnego, spełnia również przesłanki nabycia prawa do emerytury (art. 24 ust.1 ustawy emerytalnej).

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego organ rentowy zaskarżył skargą kasacyjną w części, tj. w zakresie punktu II, zarzucając zaskarżonemu wyrokowi naruszenie przepisów postępowania: 1) art. 233 § 1 k.p.c., polegające na braku należytego i wszechstronnego rozważenia całokształtu zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności zignorowanie, że z załączonej do akt sprawy umowy agencyjnej nie wynikał fakt podlegania przez wnioskodawczynię ubezpieczeniom społecznym; 2) art. 227 k.p.c. w związku z art. 231 k.p.c., polegające na niewłaściwym zastosowaniu tych przepisów, tj. ograniczeniu postępowania dowodowego w zakresie okoliczności mających istotne znaczenie w sprawie i niezasadnym poczynieniu ustaleń faktycznych na zasadzie nieuprawnionych domniemań faktycznych, mimo że okoliczności faktyczne sprawy nie dawały do tego podstaw; 3) art. 386 § 1 k.p.c., polegające na niezasadnym

zastosowaniu tego przepisu i zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji, mimo że brak było dowodów i podstaw do uwzględnienia apelacji.

Skarżący zarzucił również naruszenia przepisów prawa materialnego, a mianowicie: 1) art. 6 k.c. w związku z art. 1 i art. 28 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 31, poz. 146), polegające na ich niewłaściwym zastosowaniu i przerzuceniu na organ rentowy ciężaru dowodowego, mimo że wnioskodawczyni domagająca się zaliczenia okresu wykonywania umowy agencyjnej prowizyjnej nie wykazała ani podlegania ubezpieczeniom społecznym w tym okresie z tytułu umowy agencyjnej z dnia 27 kwietnia 1977 r., ani tym bardziej faktu odprowadzenia składek na ubezpieczenia społeczne za ten okres; ciężar wykazania w tej sprawie przez organ rentowy faktu zwrotu składek na ubezpieczenia społeczne wnioskodawczyni jako agenta z uwagi na to, że nie osiągnęła ona w danych okresach wynagrodzenia w wysokości co najmniej połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę zaktualizowałby się dopiero wówczas, gdyby wykazany został fakt odprowadzenia takich składek za agenta; 2) art. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, polegające na niezasadnym jego niezastosowaniu; Sąd drugiej instancji, mimo braku zapisów o podleganiu ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy agencyjnej przez wnioskodawczynię, nie zweryfikował czy przyczyną wyłączenia tego okresu z okresów składkowych była jedna z okoliczności wymienionych w tym przepisie, w szczególności czy niepodleganie ubezpieczeniu społecznemu z tytułu umowy agencyjnej nie wynikało z tego, że wnioskodawczyni była właścicielką lub posiadaczką gospodarstwa rolnego; 3) art. 6 k.c. w związku z art. 173 ust. 1 ustawy emerytalnej, polegające na niewłaściwym ich zastosowaniu oraz zobowiązaniu organu rentowego do ustalenia wysokości kapitału początkowego wnioskodawczyni przy uwzględnieniu okresu jej pracy na podstawie umowy agencyjnej w okresie od dnia 27 kwietnia 1977 r. do 31 lipca 1978 r., mimo że wnioskodawczyni, na której spoczywał obowiązek wykazania odprowadzania składek na ubezpieczenie społeczne za ten sporny okres czasu, nie wykazała tego faktu; 4) art. 24 ust. 1 w

związku z art. 25 ust. 1 ustawy emerytalnej, polegające na niewłaściwym zastosowaniu tych przepisów i zobowiązaniu organu rentowego do ustalenia emerytury, mimo że wnioskodawczyni nie udowodniła żadnego okresu składkowego przed dniem 1 stycznia 1999 r.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu wraz z obowiązkiem rozstrzygnięcia o kosztach postępowania przed Sądem Najwyższym i Sądem drugiej instancji oraz o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania przed Sądem Najwyższym.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powołano się na potrzebę wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów tj. art. 6 k.c. w związku z art. 28 ustawy o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia. W ocenie skarżącego skarga kasacyjna jest również oczywiście uzasadniona, bowiem sama analiza zaświadczenia przechowawcy akt z dnia 2 kwietnia 2019 r. oraz umowy agencyjnej z dnia 27 kwietnia 1977 r., a w szczególności jej § 19 wskazuje na to, że wnioskodawczynię łączyła z G. [...] umowa agencyjna prowizyjna, z tytułu której wnioskodawczyni i współpracującym z nią członkom rodziny nie przysługuje prawo do bezpłatnego leczenia, zasiłków chorobowych, dodatków rodzinnych oraz innych świadczeń społecznych i socjalnych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną wnioskodawczyni wniosła o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania, a reprezentujący ją w postępowaniu kasacyjnym pełnomocnik z urzędu wniósł o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego według norm prawem przepisanych, wskazując, że nie zostały one opłacone ani w części, ani w całości przez odwołującą się.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, realizującym w przeważającej mierze interes publicznoprawny i przysługującym od orzeczeń wydanych w dwuinstancyjnym postępowaniu sądowym, w którym zarówno sąd

pierwszej, jak i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie oceny dowodów i ustaleń faktycznych. W związku z tym prawidłowe sporządzenie skargi kasacyjnej wymaga zachowania określonych wymagań formalnych i konstrukcyjnych, ostrzejszych aniżeli w przypadku środków odwoławczych, co powiązane jest z zastrzeżeniem obowiązkowego zastępstwa strony przez adwokata lub radcę prawnego (art. 87¹ k.p.c.). Przymus ten ma w założeniu zapewniać konieczny w postępowaniu przed Sądem Najwyższym profesjonalizm i odpowiednio zabezpieczać sytuację procesową stron.

Wymagania konstrukcyjne skargi kasacyjnej zostały uregulowane w art. 398⁴ k.p.c. Zgodnie z § 1 tego przepisu skarga kasacyjna powinna zawierać: 1) oznaczenie orzeczenia, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest ono zaskarżone w całości czy w części; 2) przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie; 3) wniosek o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia i zmiany. W myśl § 2 oprócz wymagań przewidzianych w § 1, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. W postanowieniu z dnia 12 czerwca 2020 r., I CSK 799/19 (LEX nr 3158440), Sąd Najwyższy przypomniał, że przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie jest elementem konstrukcyjnym skargi kasacyjnej; uchybienia w zakresie tego wymagania nie podlegają naprawieniu i skutkują odrzuceniem skargi kasacyjnej *a limine* jako niedopuszczalnej (art. 398⁶ § 2 i 3 w związku z art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.; por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1997 r., I CZ 22/96, OSNC 1997 nr 4, poz. 46, sprost. OSNC 1997, nr 6-7, s. 136 i z dnia 11 marca 1997 r., III CKN 13/97, OSNC 1997 nr 8, poz. 114). Dotyczy to nie tylko samego przytoczenia podstaw kasacyjnych, tj. wskazania naruszonych przepisów prawa i postaci tego naruszenia, lecz także uzasadnienia podstaw kasacyjnych przez wyjaśnienie, na czym naruszenie to - zdaniem skarżącego - polegało i jaki mogło mieć wpływ na wynik sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2000 r., IV CKN 1181/00, OSNC 2001 nr 1, poz. 19). Uzasadnienie to powinno być wyodrębnione w sposób redakcyjny i treściowy wśród pozostałych elementów skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2016 r., IV CSK 525/15, LEX nr 1977830).

Skarga kasacyjna złożona w tej sprawie przez organ rentowy obejmowała cztery jednostki redakcyjne, w których wskazano kolejno: - zaskarżone orzeczenie i zakres zaskarżenia, - wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej i jego uzasadnienie, - podstawy kasacyjne, na które składało się wyspecyfikowanie naruszonych przepisów prawa i postaci tego naruszenia oraz - wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania Sądowi Apelacyjnemu. W skardze kasacyjnej nie wyodrębniono natomiast wyводу, który pozwalałby ocenić, czy jej podstawy są uzasadnione, a tym samym, czy skarga zasługuje na uwzględnienie, ponieważ za takie uzasadnienie nie mogło być uznane lakoniczne niekiedy rozwinięcie każdego z zarzutów stanowiące element przytoczenia podstaw kasacyjnych. W odniesieniu do uzasadnienia podstaw skargi kasacyjnej autor skargi stwierdził jedynie, iż „mając na względzie powyższe podstawy skargi kasacyjnej, wnosi o jej przyjęcie do rozpoznania”.

W tym stanie rzeczy należało uznać, że skarga kasacyjna nie spełniała wymagań konstrukcyjnych, determinujących istotę tego środka i warunkujących jego merytoryczną ocenę, a tym samym podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna (art. 398⁶ § 3 k.p.c.), ponieważ skarga niespełniająca wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 k.p.c. podlega odrzuceniu bez wzywania do uzupełnienia braków. Art. 398⁶ § 2 k.p.c. stanowi bowiem, że sąd drugiej instancji odrzuca skargę kasacyjną wniesioną po upływie terminu, skargę niespełniającą wymagań określonych w art. 398⁴ § 1, nieopłaconą oraz skargę, której braków nie usunięto w terminie lub z innych przyczyn niedopuszczalną. Natomiast zgodnie z art. 398⁶ § 3 k.p.c. Sąd Najwyższy odrzuca skargę kasacyjną, która podlegała odrzuceniu przez sąd drugiej instancji, albo zwraca ją temu sądowi w celu usunięcia dostrzeżonych braków.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji. Wniosek pełnomocnika procesowego wnioskodawczyni o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy oddalił, mając na względzie, że odpowiedź na skargę nie zawierała wniosku o jej odrzucenie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 1999 r., II CKN 341/98, OSNC 1999 nr 6, poz. 123).

a.s.